

Inkluzivna predšolska vzgoja

Novi vpogledi in orodja
Končno zbirno poročilo

EUROPEAN AGENCY
for Special Needs and Inclusive Education

INKLUZIVNA PREDŠOLSKA VZGOJA

Novi vpogledi in orodja
Končno zbirno poročilo

Evropska agencija za izobraževanje oseb s posebnimi potrebami in inkluzivno izobraževanje (Agencija) je neodvisna in samoupravna organizacija. Agencijo sofinancirajo ministrstva za izobraževanje v njenih državah članicah in Evropska komisija ter jo podpira Evropski parlament.

Sofinancira program
Evropske unije
Erasmus+

Podpora Evropske komisije za pripravo te publikacije ne pomeni odobritve njene vsebine, ki odraža le stališča avtorjev, zato Komisija ne more biti odgovorna za kakršno koli uporabo navedenih podatkov.

Stališča, ki jih v tem dokumentu navajajo posamezniki, ne predstavljajo nujno uradnih stališč Agencije, njenih držav članic ali Komisije.

Uredniki: Mary Kyriazopoulou, Paul Bartolo, Eva Björck-Åkesson, Climent Giné in Flora Bellour

Dovoljena je objava izvlečkov iz tega dokumenta, pod pogojem, da je naveden jasen sklic na vir. To poročilo je treba v virih navesti, kot sledi: Evropska agencija za izobraževanje oseb s posebnimi potrebami in inkluzivno izobraževanje, 2017. *Inkluzivna predšolska vzgoja: novi vpogledi in orodja – končno zbirno poročilo*. (M. Kyriazopoulou, P. Bartolo, E. Björck-Åkesson, C. Giné in F. Bellour, ur.). Odense, Danska

Z namenom zagotavljanja večje dostopnosti je to poročilo na voljo v 25 jezikih in v dostopni elektronski obliki na spletni strani Agencije: www.european-agency.org

To je prevod izvirnega besedila v angleščini. V primeru dvoma o točnosti podatkov v prevodu glejte izvirno angleško besedilo.

ISBN: 978-87-7110-711-1 (elektronska različica)

© European Agency for Special Needs and Inclusive Education 2017

Sekretariat
Østre Stationsvej 33
DK-5000 Odense C Denmark
Tel: +45 64 41 00 20
secretariat@european-agency.org

Urad v Bruslju
Rue Montoyer, 21
BE-1000 Brussels Belgium
Tel: +32 2 213 62 80
brussels.office@european-agency.org

VSEBINA

UVOD	5
OZADJE	6
UGOTOVITVE IN PRISPEVKI PROJEKTA K IECE	7
1. Omogočiti vsem otrokom pripadnost, udeležbo in učenje	7
2. Razvoj orodja za samorefleksijo	8
3. Prilagoditev ekosistemskega modela IECE	9
<i>Dimenzija 1: rezultati</i>	12
<i>Dimenzija 2: procesi</i>	12
<i>Dimenzija 3: podporne strukture v okolju IECE</i>	12
<i>Dimenzija 4: podporne strukture v skupnosti</i>	12
<i>Dimenzija 5: podporne strukture na regionalni/nacionalni ravni</i>	12
<i>Skupna uporaba modela s strani oblikovalcev politike in izvajalcev</i>	13
PRIPOROČILA	13
REZULTATI PROJEKTA	16
LITERATURA	17

SAMUEL E

LEONARDO

MARTA

HUGO

LUCA

UVOD

Kakovost v vzgoji in izobraževanju v zgodnjem otroštvu je pomembna zadeva za oblikovalce politike in je nedavno postala prednostna naloga za številne mednarodne in evropske organizacije. Med drugim mednje spadajo Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj (OECD), Organizacija Združenih narodov za izobraževanje, znanost in kulturo (UNESCO), Sklad Združenih narodov za otroke (UNICEF), Evropska komisija, Eurydice in Evropska agencija za izobraževanje oseb s posebnimi potrebami in inkluzivno izobraževanje (Agencija). Nedolgo tega je Svet Evropske unije (2017) poudaril potrebo po prednostni obravnavi visokokakovostne vzgoje, izobraževanja in varstva v zgodnjem otroštvu za obravnavanje neenakosti v vseživljenjskem učenju.

Glede na to mednarodno skrb se je Agencija lotila triletnega projekta (2015–2017) z naslovom Inkluzivna predšolska vzgoja. Njegov cilj je bil opredeliti, analizirati in posledično spodbujati glavne značilnosti kakovostne inkluzivne predšolske vzgoja (IECE)¹ za vse otroke² od starosti treh let do začetka osnovnošolskega izobraževanja. To je pomenilo priložnost za podrobnejše preučevanje, kako v okviru inkluzivne perspektive določbe IECE v Evropi obravnavajo načela kakovosti, ki sta jih je že opredelila Evropska komisija (2014) in OECD (2015).

Projekt je temeljil na ustrezni raziskovalni in politični literaturi, podatkih, ki so bili zbrani z opazovanjem vzorčnih okoljih IECE³ v več državah, opisih primerov, ki so jih podali izvajalci po Evropi, in vprašalnikih o nacionalnem razvoju v IECE v vseh državah članicah Agencije. K projektu je prispevalo štiriinšestdeset strokovnjakov držav IECE iz vse Evrope. Sodelovali so pri zbiranju podatkov in analizi ter ugotovitvah in razpravah na osmih obiskih, namenjenih študijam primerov v različnih državah, ter na drugih projektih sestankih. To je vodilo do končnih projektih vpogledov in prispevkov k IECE.

To poročilo je povzetek zbirnega poročila (Evropska agencija, 2017a), ki združuje glavne ugotovitve projekta. Osredotoča se na tri nove prispevke projekta k oblikovanju politike, raziskavam in praksi v IECE.

¹ Ta dokument uporablja izraz „inkluzivna predšolska vzgoja“ (IECE) za priporočila in ugotovitve projekta, medtem ko uporablja izraz „vzgoja in izobraževanje v zgodnjem otroštvu“ (ECE) ali „vzgoja, izobraževanje in varstvo v zgodnjem otroštvu“ (ECEC), kadar se sklicuje na ustrezno literaturo.

² „Vsi otroci“ se nanaša na vsakega otroka.

³ Okolja IECE ali vrtci se nanašajo na prostore za izobraževanje otrok od tretjega leta starosti do začetka osnovnošolskega izobraževanja v različnih evropskih državah.

To so:

- utemeljitev in vplivi sprejemanja inkluzivne vizije ter ciljev kot glavnih standardov politike in zagotavljanja IECE;
- razvoj in uporaba orodja za samorefleksijo s strani izvajalcev za izboljšanje okolij IECE;
- prilagoditev ekosistemskega modela IECE v okolju, skupnosti in na nacionalnih ravneh.

To poročilo se zaključuje s sklopom priporočil, ki so naslovljena predvsem na oblikovalce politike. Predstavljena so v okviru novega ekosistemskega modela IECE.

OZADJE

Kakovost v vzgoji in izobraževanju v zgodnjem otroštvu (ECE) je pomembna zadeva za oblikovalce politike. Vedno več evropskih in mednarodnih študij je pokazalo, da so pozitivni učinki ECE neposredno povezani s „kakovostjo“ in od nje odvisni. Evropska komisija (2014) je opredelila in pregledala pet ključnih političnih ukrepov, ki so izboljšali kakovost in dostop do ECE. To so:

- dostop do kakovostne ECE za vse otroke,
- kakovost delovne sile,
- kakovosten(-na) učni načrt/vsebina,
- evaluacija in spremljanje,
- upravljanje in financiranje.

Ta projekt Agencije je razvil nove vpoglede o IECE, prvič s tem, da je združil izkušnje in strokovno znanje svojih članic v Evropi. Hkrati je bil proces projekta izboljšán s pomočjo nove, kreativne kombinacije treh teoretičnih okvirov, ki so se predhodno uporabljali le ločeno za opisovanje zagotavljanja visoko kakovostne ECE:

- **Okvir inkluzije:** to je temeljna sestavina zagotavljanja kakovosti za Agencijo in njene države članice, ki si prizadevajo za:

[...] zagotavljanje, da so vsi učenci vseh starosti deležni priložnosti za smiselno, visokokakovostno izobraževanje v svoji lokalni skupnosti, skupaj s svojimi prijatelji in vrstniki (Evropska agencija, 2015, str. 1).

- **Okvir struktura-proces-rezultat: Struktura** se osredotoča na pravni okvir ter nacionalne, regionalne in lokalne pogoje, ki vplivajo na kakovost izkušenj otrok v okolju ECE. **Proces** predstavlja interakcije med otroci in osebjem ter vrstniki in fizično okolje ECE. **Rezultat** odraža vpliv, ki ga imajo strukture in procesi na dobrobit, vključevanje ter učenje otrok (Evropska komisija, 2014; OECD, 2015).

- **Model ekoloških sistemov:** ta model upošteva kompleksne razvijajoče se vplive na otroke, ki izhajajo iz njihovih interakcij in medsebojnih odnosov z vsemi okoliškimi sistemi v šoli/doma, skupnosti ter regiji/državi – ki se imenujejo mikro-, mezo-, ekso- in makrosistemi – v katerih funkcionirajo in rastejo (Bronfenbrenner in Morris, 2006).

Vsak izmed njih je bil ločeno uporabljen za izboljšanje kakovosti ECE v politiki, raziskavah in praksi. V tem projektu pa so bili prepleteni v ekosistemski model, ki predstavlja enega izmed novih vpogledov in orodij projekta.

UGOTOVITVE IN PRISPEVKI PROJEKTA K IECE

Analiza in razprava o vseh podatkih projekta sta vodili do treh novih prispevkov k oblikovanju politike, raziskavam in praksi v IECE.

1. Omogočiti vsem otrokom pripadnost, udeležbo in učenje

Analiza projektnih podatkov izrazito kaže, da je z vidika inkluzivnosti najpomembnejši rezultat zagotavljanja kakovosti omogočiti vsem otrokom, da aktivno sodelujejo v IECE. Na ta način se vse otroke – tudi tiste, ki so ranljivi za izključenost – enako vrednoti in podpira ter se jim omogoči, da napredujejo ob svojih vrstnikih.

Prva očitna zahteva sodelovanja je biti prisoten v okolju med dnevnimi socialnimi in učnimi dejavnostmi. Na to močno vplivajo nacionalne in regionalne zakonske določbe za dostopno IECE. Te vključujejo pravico do cenovno dostopnih prostorov IECE in njihovo razpoložljivost. V projektu je bilo ugotovljeno, da je univerzalna prisotnost možna le, če lokalno okolje proaktivno pomaga vsem staršem v skupnosti. Poleg tega okolja IECE zagotavljajo, da vsak otrok ni le prisoten, temveč aktivno sodeluje v socialnih in učnih dejavnostih, po potrebi z ustrezno podporo.

Z vidika inkluzije je vsak otrok edinstven. Bistvenega pomena je posvetiti se napredku vsakega otroka in se ne osredotočati zgolj na doseganje nacionalnih standardov kompetenc. To omogoča vsem otrokom – ne glede na njihovo stopnjo dosežkov – da so vrednoteni enako kot aktivni udeleženci in učenci s svojo skupino vrstnikov ter da dobijo podporo, ki jo potrebujejo za napredovanje. Vzorčna okolja IECE so si za to izrecno prizadevala tako, da so najprej sprejela in spoštovala vsakega otroka v kreativni in podporni učni skupnosti, v kateri ima vsak občutek pripadnosti ter uživa v pozitivnih odnosih z osebjem in vrstniki. V tem prijaznem vzdušju so nato otroci povabljeni in se jim omogoči, da:

- uporabijo svoje prednosti;
- izbirajo, zlasti pri igri;
- so radovedni in samostojni;
- izrazijo interese in cilje ter ustrezno sodelujejo pri reševanju problemov;
- so motivirani za in sodelujejo pri ovrednotenih dejavnostih ob skupini svojih vrstnikov ter v interakciji z njo.

2. Razvoj orodja za samorefleksijo

Drugi prispevek projekta je razvoj orodja za samorefleksijo. Projektni tim je kombiniral navdihe iz obstoječih instrumentov, ki se osredotočajo na izobraževalno okolje ECE (glej literaturo v orodju Evropske agencije, 2017b), pri čemer si je projekt prizadeval opisati glavne značilnosti kakovostne IECE za vse otroke.

Orodje za samorefleksijo se osredotoča na vrtec kot prostor za sodelovanje in učenje. Pozornost namenja procesu in strukturnim dejavnikom v okolju, ki vplivajo na izkušnje otrok. Orodje obravnava osem vidikov:

1. Prijazno vzdušje na splošno
2. Inkluzivno socialno okolje
3. K otroku usmerjen pristop
4. Otroku prijazno fizično okolje
5. Gradiva za vse otroke
6. Priložnosti za komunikacijo za vse
7. Inkluzivno okolje za poučevanje in učenje
8. Družini prijazno okolje.

Vsak vidik pokriva sklop vprašanj. Njihov namen je podpirati razmišljanje izvajalcev. Vključujejo prostor za ugotavljanje prednosti in slabosti pri inkluzivnosti storitve ter za določanje ciljev izboljšanja.

Orodje za samorefleksijo se lahko uporablja v različne namene. Mednje spadajo:

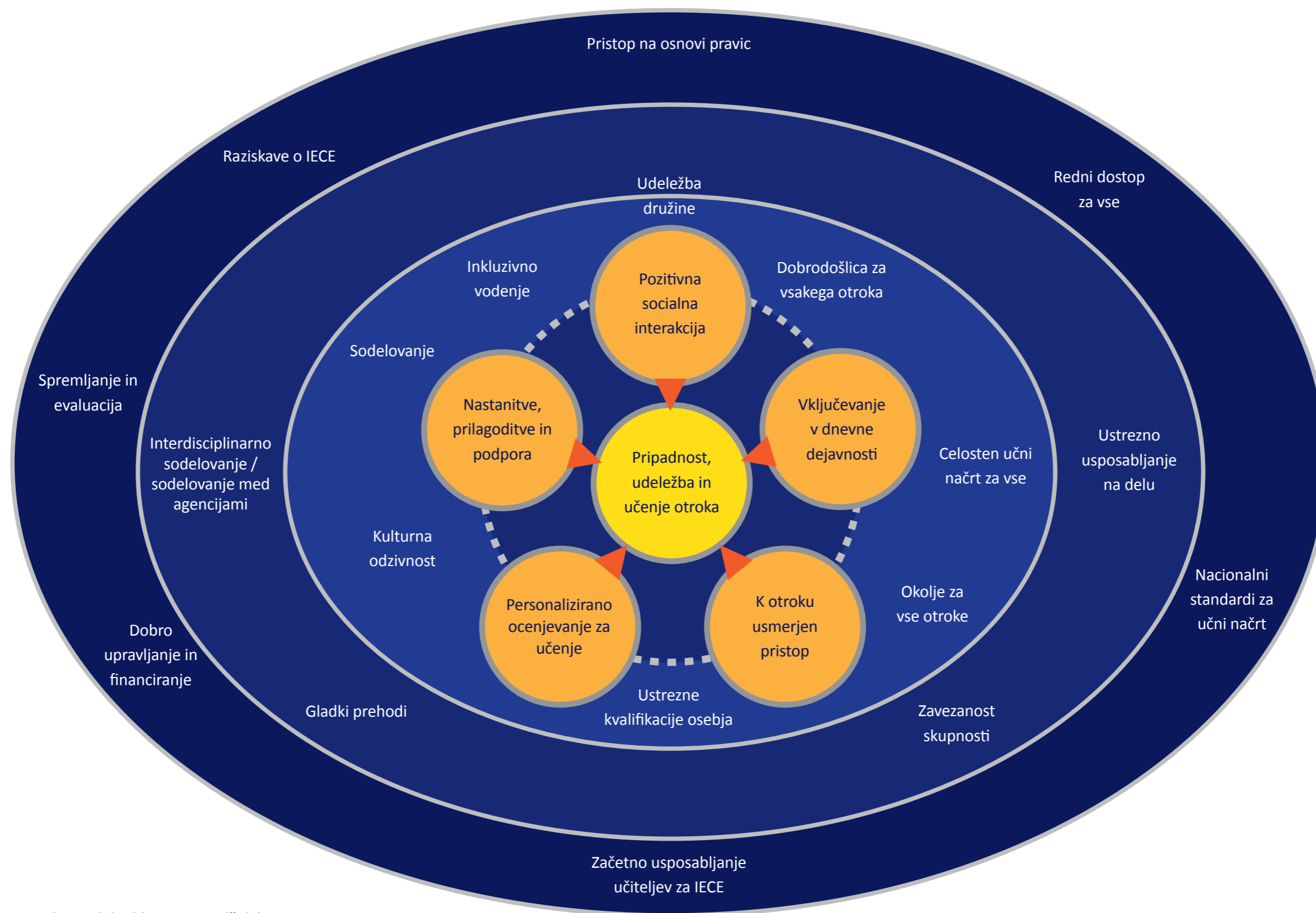
- zagotoviti sliko stanja inkluzivnosti okolja;
- služiti kot podlaga za razprave deležnikov o inkluziji;
- opredeliti in opisati problematična področja, določiti cilje izboljšanja in načrtovati ukrepe za zagotavljanje inkluzije;
- ocenjevanje različnih načinov inkluzivnega delovanja;
- razviti kazalnike inkluzije v nacionalnih standardih za kakovostno IECE.

Med osmimi obiski vzorčnih okolij IECE v različnih državah so ocenjevali pomembnost, ustreznost in uporabnost vprašanj. Ocenjevanje je potekalo tudi s pomočjo ciljnih skupin in kognitivnih razgovorov z izvajalci, starši, študenti pedagoških poklicev ter akademskim osebjem v izobraževanju učiteljev v treh drugih državah. Rezultati kažejo, da bi to lahko bilo koristno orodje za izvajalce predšolske vzgoje v vsej Evropi in zunaj nje, s katerim bi se izboljšala inkluzivnost njihovih okolij IECE.

3. Prilagoditev ekosistemskega modela IECE

Tretji prispevek projekta je razvoj ekosistemskega modela IECE. Služi lahko kot okvir za načrtovanje, izboljšanje, spremljanje in ocenjevanje kakovosti IECE na lokalni, regionalni in nacionalni ravni (glejte Sliko 1).

Model združuje vse pomembne zadeve IECE, ki izhajajo iz podatkov, pridobljenih iz različnih vzorčnih okolij IECE. Vendar ni vsako okolje enako izpostavilo ali dokazalo vsake zadeve. Zaradi tega in kot je predlagano za orodje za samorefleksijo, je najbolje, da se orodje uporablja kot okvir. Z uporabo tega okvira lahko oblikovalci politike in izvajalci obravnavajo svoje prednostne potrebe in cilje v okviru celovite slike modela, ki prikazuje pomembne zadeve za kakovostno IECE.

Slika 1. Ekosistemski model inkluzivne predšolske vzgoje

Slika 1 predstavlja rezultate, procese in strukture kakovostne IECE v ekosistemskem modelu, ki je razdeljen na pet dimenzij:

Dimenzija 1: rezultati

Središče modela vsebuje tri glavne **rezultate** IECE, in sicer „pripadnost, udeležba in učenje otroka“.

Dimenzija 2: procesi

Rezultate neposredno obkroža pet glavnih **procesov**, v katere je otrok neposredno vključen v okolju IECE, od pozitivne socialne interakcije do aktivnega sodelovanja pri učenju in socialnih dejavnostih, po potrebi z omogočanjem podpore.

Dimenzija 3: podpirne strukture v okolju IECE

Glavne procese pa podpirajo **strukture fizičnega, socialnega, kulturnega in izobraževalnega okolja**. Mednje spadajo strukture, ki omogočajo, da je vsak otrok cenjen, dostopno in celotno učno okolje ter inkluzivno vodstvo in sodelovanje.

Dimenzija 4: podpirne strukture v skupnosti

Poleg tega bolj oddaljeni **strukturni dejavniki doma in v skupnosti**, ki obkrožajo okolje IECE, vplivajo na inkluzivne procese, ki jih otrok izkusi. Mednje spadajo sodelovanje z družinami in podporno službo ter postopki za gladke prehode v in iz okolja IECE.

Dimenzija 5: podpirne strukture na regionalni/nacionalni ravni

Nazadnje zunanji sloj modela predstavlja **strukturne dejavnike, ki delujejo na regionalni/nacionalni ravni** in prav tako vplivajo na to, kaj se dogaja v okolju. Mednje

spadajo nacionalne politike na osnovi pravic in sistemi evaluacije, dobro upravljanje ter ustrezne raziskovalne politike.

Skupna uporaba modela s strani oblikovalcev politike in izvajalcev

Model lahko izboljša sodelovanje med oblikovalci politike in izvajalci za razvijanje in spodbujanje kakovostnih struktur in procesov na vseh ravneh, ki so usmerjeni na omogočanje aktivnega sodelovanja v IECE vsem otrokom.

Ekosistemski model pojasnjuje prekrivanje lokalnih in regionalnih/nacionalnih odgovornosti. Tako so na primer regionalni/nacionalni oblikovalci politike predvsem odgovorni za pristop na osnovi pravic do zakonodaje in financiranja, s katerim so vsi otroci upravičeni do dostopa do rednega zagotavljanja (zunanji krog). Da pa bi se vsi otroci zares lahko pridružili svojim vrstnikom v rednem okolju, mora osebje okolja sprejeti vse otroke in njihove družine ter narediti vse potrebno za zagotovitev, da lahko vsi otroci iz okolice aktivno in pomembno sodelujejo v okolju (notranji krog).

Podobno morajo nacionalni oblikovalci politike zagotoviti programe začetnega usposabljanja učiteljev za IECE (zunanji krog). Vendar je lokalno okolje odgovorno za zagotavljanje, da njegovo osebje sestoji iz v celoti usposobljenih učiteljev (kolikor je to mogoče) in da imajo stalne priložnosti za izpopolnjevanje za zadovoljevanje različnih potreb vseh otrok, ki imajo dostop do okolja (notranji krog).

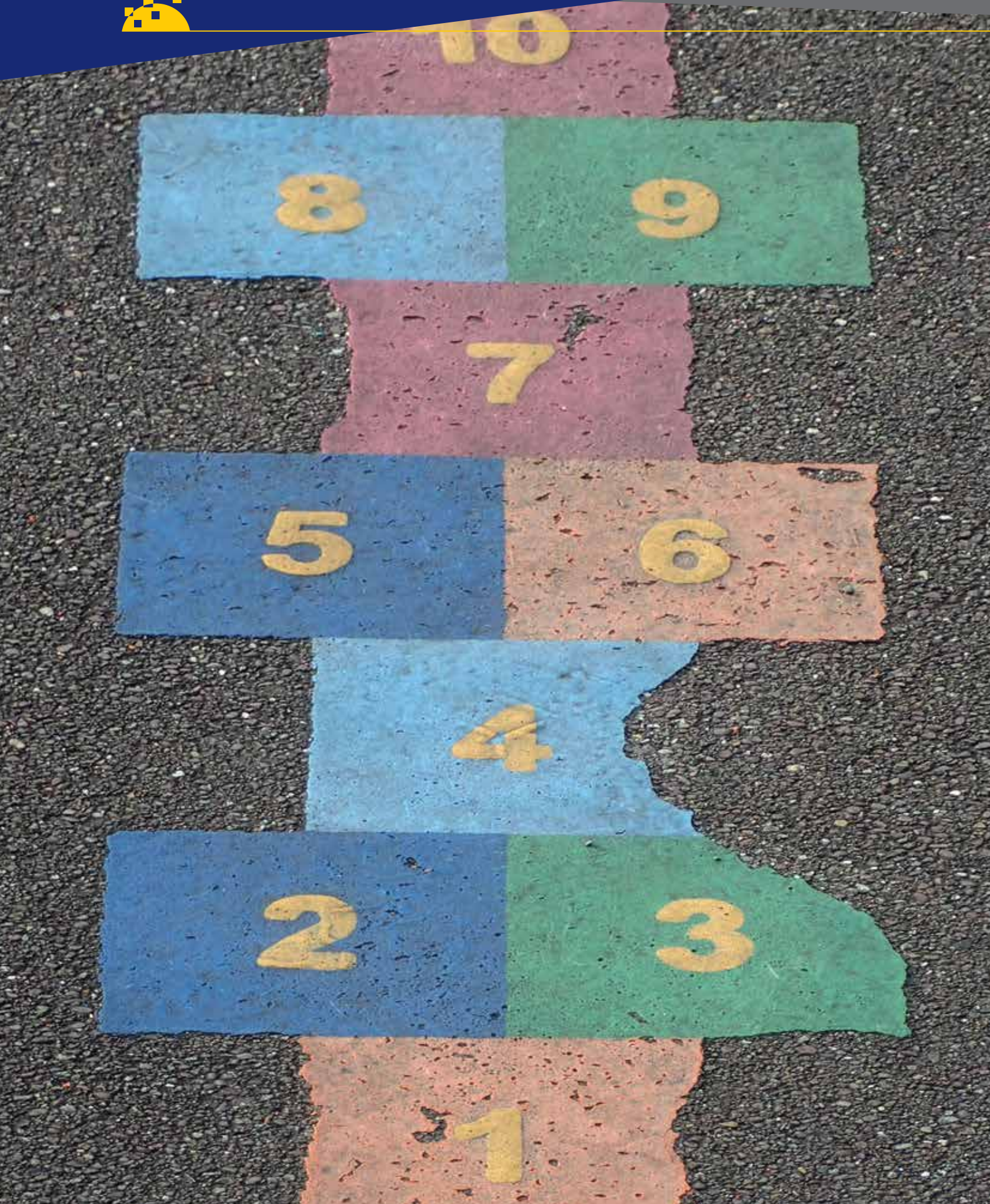
PRIPOROČILA

Cilj tega projekta je bil opredeliti, analizirati in nato spodbujati glavne značilnosti kakovostne IECE za vse otroke od starosti treh let do začetka osnovnošolskega izobraževanja. Projekt je gradil na obstoječih razumevanjih IECE in v svojih priporočilih dodal nove vpoglede.

Priporočila projekta so organizirana po ekosistemskem modelu. Predvsem so namenjena oblikovalcem politike v zvezi s tem, kako lahko podpirajo izvajalce za zagotavljanje kakovostne IECE.

Za zagotovitev, da aktivno sodelovanje in učenje otrok v IECE postane glavni cilj določb IECE, bi oblikovalci politik morali:

1. Podpirati lokalne izvajalce IECE, da proaktivno pomagajo otrokom in družinam ter prisluhnejo njihovim besedam.
2. Ustvariti pogoje za okolja IECE, da se zagotovi ne le prisotnost otrok, temveč tudi njihova udeležba, ko so prisotni.

Za zagotovitev, da aktivno sodelovanje in učenje otrok v IECE postane glavni cilj in proces določb IECE, bi oblikovalci politik morali:

3. Zagotoviti, da celostni nacionalni učni načrt določi kot svoj prednosti cilj in standard, da so vsem otrokom omogočeni pripadnost, udeležba in učenje, in sicer neodvisno in skupaj z vrstniki.
4. Zagotoviti, da ocenjevanje otrok upošteva tudi raven sodelovanja otroka pri učenju in socialnih dejavnostih ter socialne interakcije z odraslimi in vrstniki ter kakršno koli podporo, ki je potrebna, da to poteka.

Za zagotovitev, da so okolja IECE sposobna sprejeti in vključiti vse otroke, bi oblikovalci politike morali:

5. Zagotoviti, da začetno in nadaljnje usposabljanje učiteljev ter podpornega osebja omogoča razvoj kompetenc, potrebnih za sprejemanje in vključevanje vseh otrok v dnevne dejavnosti IECE.
6. Zagotoviti, da so izvajalci pripravljeni razumeti kulturna ozadja otrok in družin kot dejavnik za omogočanje njihovega aktivnega sodelovanja v IECE.
7. Ustvariti pogoje, da vodje okolij IECE sprejmejo inkluzivni pristop in da imajo kompetenco za ustvarjanje prijazne, skrbne etike ter da omogočijo skupno odgovornost v korist vključevanja vsakega otroka.
8. Prednostno obravnavati razvoj in uporabo orodij za izboljšanje inkluzivnosti fizičnega ter socialnega okolja IECE, kot ponazarja orodje za samorefleksijo.

Za zagotovitev, da so okolja IECE sposobna zadovoljiti vse dodatne potrebe otrok, bi oblikovalci politike morali:

9. Zagotoviti, da lokalna skupnost priskrbi strokovno znanje in sredstva, ki zagotavljajo, da je vsak otrok lahko prisoten, je del skupine vrstnikov ter aktivno sodeluje pri učnih in socialnih dejavnostih.
10. Spodbujati sodelovanje med vsemi sektorji in disciplinami, in sicer skupaj z izvajalci, družinami in lokalnimi skupnostmi, da se izboljša kakovost pripadnosti, udeležbe in učenja vseh otrok.

Da se zagotavljanje kakovosti zares osredotoči na nudenje kakovostnih storitev otrokom v IECE, bi oblikovalci politike morali:

11. Zagotoviti, da med zbiranje statističnih informacij spada obravnava števila otrok, ki se jim odreka pravica do kakovostne IECE, in vrste ovir, ki jim preprečujejo dostop do nje.

12. Zagotoviti, da evaluacije storitev upoštevajo, v kakšnem obsegu imajo vsi otroci priložnosti za aktivno sodelovanje, neodvisno socialno igro, ki jo začnejo sami, ter druge dejavnosti.

13. Zagotoviti, da razvoj kazalnikov kakovosti *inkluzije* za izobraževanje v zgodnjem otroštvu med drugimi sredstvi uporablja tudi orodje za samorefleksijo in ekosistemski model projekta IECE.

Za zagotovitev, da oblikovanje politike vpliva na kakovost prakse IECE, bi oblikovalci politike v različnih sektorjih ter na različnih lokalnih, regionalnih in nacionalnih ravneh morali:

14. Sodelovati med sabo in z izvajalci storitev za zagotavljanje kakovosti ter inkluzivnosti storitev IECE s pomočjo skupnega razumevanja zadev inkluzivne kakovosti, kot je ponazorjeno v ekosistemskem modelu IECE.

REZULTATI PROJEKTA

To poročilo se je osredotočalo na nove prispevke projekta k politiki, praksi in raziskavam o IECE. Triletni vseevropski proces je prinesel končne rezultate, med katere spadajo naslednje dejavnosti in rezultati:

- Pregled literature in politike, ki določa temeljni okvir projekta ter vključuje pregled mednarodne in evropske raziskovalne literature ter dokumente politike o IECE (Evropska agencija, 2017c).
- Zbiranje in kvalitativna analiza 32 primerov okolij IECE iz 28 držav članic Agencije (Evropska agencija, 2016).
- Podrobni posamezni obiski vzorčnih okolij IECE na kraju samem v osmih različnih državah.
- Odgovori na vprašalnik posameznih držav, ki nudijo informacije o politiki in praksah v IECE za vse otroke na nacionalni ravni v državah članicah Agencije.
- Orodje za samorefleksijo za izboljšanje okolij IECE: oblikovano je bilo s pomočjo sodelovanja deležnikov na vsakem izmed osmih obiskov vzorčnih okolij IECE in prek dodatnih ekoloških validacijskih študij v treh različnih državah. Na voljo je v 25 jezikih. (Evropska agencija, 2017b).
- Zbirno poročilo, *Inclusive Early Childhood Education: New Insights and Tools – Contributions from a European Study [Inkluzivna predšolska vzgoja: novi vpogledi in orodja – prispevki iz evropske študije]* (Evropska agencija, 2017a), katerega povzetek je to poročilo.

Vsi ti rezultati projekta so na voljo na spletnem mestu projekta IECE:

www.european-agency.org/agency-projects/inclusive-early-childhood-education

LITERATURA

Bronfenbrenner, U. in Morris, P. A., 2006. „The Bioecological Model of Human Development“ [„Bioekološki model človeškega razvoja“], v W. Damon in R. M. Lerner (ur.), *Handbook of Child Psychology, Vol. 1: Theoretical models of human development* [Priročnik o otroški psihologiji, zvezek 1: teoretični modeli človeškega razvoja] (6. izdaja). New York: Wiley

Evropska agencija za izobraževanje oseb s posebnimi potrebami in inkluzivno izobraževanje, 2015. *Stališče Agencije glede sistemov inkluzivnega izobraževanja*. Odense, Danska. www.european-agency.org/publications/brochures-and-flyers/agency-position-on-inclusive-education-systems-flyer (Zadnji dostop: november 2016)

Evropska agencija za izobraževanje oseb s posebnimi potrebami in inkluzivno izobraževanje, 2016. *Inclusive Early Childhood Education: An analysis of 32 European examples* [Inkluzivna predšolska vzgoja: analiza 32 evropskih primerov]. (P. Bartolo, E. Björck-Åkesson, C. Giné in M. Kyriazopoulou, ur.). Odense, Danska. www.european-agency.org/publications/ereports/iece-analysis-of-32-european-examples (Zadnji dostop: junij 2017)

Evropska agencija za izobraževanje oseb s posebnimi potrebami in inkluzivno izobraževanje, 2017a. *Inclusive Early Childhood Education: New Insights and Tools – Contributions from a European Study [Inkluzivna predšolska vzgoja: novi vpogledi in orodja – prispevki iz evropske študije]*. (M. Kyriazopoulou, P. Bartolo, E. Björck-Åkesson, C. Giné in F. Bellour, ur.). Odense, Danska. www.european-agency.org/publications/ereports/iece-new-insights-and-tools (Zadnji dostop: december 2017)

Evropska agencija za izobraževanje oseb s posebnimi potrebami in inkluzivno izobraževanje, 2017b. *Orodje za samorefleksijo okolja inkluzivne predšolske vzgoje*. (E. Björck-Åkesson, M. Kyriazopoulou, C. Giné in P. Bartolo, ur.). Odense, Danska. www.european-agency.org/publications/ereports/inclusive-early-childhood-education-environment-self-reflection-tool (Zadnji dostop: avgust 2017)

Evropska agencija za izobraževanje oseb s posebnimi potrebami in inkluzivno izobraževanje, 2017c. *Inclusive Early Childhood Education: Literature Review [Inkluzivna predšolska vzgoja: pregled literature]*. (F. Bellour, P. Bartolo in M. Kyriazopoulou, ur.). Odense, Danska. www.european-agency.org/publications/reviews/iece-literature-review (Zadnji dostop: december 2017)

Evropska komisija, 2014. *Predlog za ključna načela okvira kakovosti za predšolsko vzgojo in varstvo*. Poročilo Delovne skupine za predšolsko vzgojo in varstvo pod okriljem Evropske komisije. ec.europa.eu/assets/eac/education/policy/strategic-framework/archive/documents/ecec-quality-framework_en.pdf (Zadnji dostop: april 2017)

Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj, 2015. *Starting Strong IV: Monitoring Quality in Early Childhood Education and Care [Močan začetek IV: spremljanje kakovosti v predšolski vzgoji in varstvu]*. Pariz: OECD Publishing. www.oecd.org/publications/starting-strong-iv-9789264233515-en.htm (Zadnji dostop: november 2016)

Svet Evropske Unije, 2017. *Sklepi Sveta in predstavnikov vlad držav članic, ki so se sestali v okviru Sveta, o vključujoči različnosti, ki omogoča dostop do kakovostnega izobraževanja za vse*. 2017/C 62/02. eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2017.062.01.0003.01.SLV (Zadnji dostop: junij 2017)

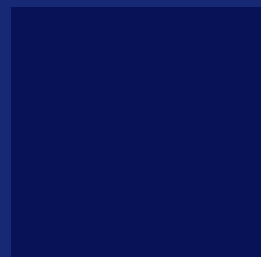

Sekretariat:

Østre Stationsvej 33
DK-5000
Odense C
Denmark
Tel: +45 64 41 00 20
secretariat@european-agency.org

Urad v Bruslju:

Rue Montoyer 21
BE-1000
Brussels
Belgium
Tel: +32 2 213 62 80
brussels.office@european-agency.org

www.european-agency.org